

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ 5 – 7 КЛАСІВ В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Сорока Т.П.

Україна, Тернопіль, Національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка
В статті охарактеризовані особливості внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків трудового навчання учнів 5 – 7 класів в Україні во второй половині ХХ века. Сосредоточено внимание на функциях, методах и формах зв'язків трудового навчання с основами наук.

Трудове навчання, як навчальний предмет відіграло і відіграє важливу роль у формуванні особистості учня, розвитку його здібностей і обдарувань, наукового світогляду.

Усвідомлюючи досить вагомую функцію предмету, на уроках трудового навчання в другій половині ХХ століття враховувався такий важливий аспект, як міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки. Адже знання закономірностей однієї науки допомагало відкривати нові явища в других галузях знань.

Питання міжпредметних зв'язків завжди перебувало в центрі уваги науковців, а саме: П.Атутова, Н.Бабкіна, Ю.Васильєва, С.Гончаренко, В.Ільченко, В.Кондакова, М.Скаткіна, А.Смиченко та ін.

Метою написання статті є розкриття особливостей міжпредметних зв'язків трудового навчання учнів 5 – 7 класів в Україні в другій половині ХХ століття.

Зв'язки трудового навчання в другій половині ХХ століття здійснювались за такими напрямками:

1. Внутрішньопредметні зв'язки:

- використання знань, вмінь, отриманих школярами в процесі трудового навчання за попередні роки;
- використання матеріалу про досягнення науки і техніки, який ще не ввійшов в зміст навчання;
- використання відомостей про основи виробництва.

Особливість внутрішньопредметних зв'язків полягала в тому, що їх реалізація вимагала зважання не тільки на наявні, а й на наступні знання і навички учнів. У практиці це проявлялось в тому, що вчителі трудового навчання перед поясненням нового матеріалу шляхом опитування активізували набуті раніше знання і вміння учнів, які були потрібні для розкриття даної теми. Одночасно вони створювали умови для кращого оволодіння матеріалом наступних тем.

Значення внутрішньопредметних зв'язків дуже вагоме. Без них неможливе формування в учнів належної системи знань, вмінь і навичок. У трудовому навчанні

особливо важливо було забезпечити дидактичні зв'язки і наступність між темами, що вивчались з тривалим відривом у часі, наприклад останньою темою в 6 класі та першою темою, що вивчалась в 7 класі.

2. Зв'язок з іншими навчальними предметами (з основами наук).

Існувало два підходи у реалізації дидактичних зв'язків з основами наук.

Перший – виявляється в тому, що вчителі трудового навчання, пояснюючи навчальний матеріал, посилались на відповідні знання учнів з фізики, хімії, біології, математики, креслення тощо.

Використовуючи знання учнів з основ наук для розкриття змісту нової теми, вчителі трудового навчання разом з тим вказували на особливості, на які потрібно зважати під час застосування цих знань на практиці.

Другий підхід – здійснення зв'язків між основами наук і трудовим навчанням, характеризується тим, що вчителі, навчаючи учнів, давали можливість їм перевірити, конкретизувати, поглибити, а в окремих випадках одержати нові знання [2].

Зв'язок трудового навчання з основами наук обумовлювався змістом навчальних предметів. Так, якщо зміст зв'язку дисциплін природничо-математичного циклу з трудовим навчанням збагачував і поглиблював знання учнів у виконанні практичних завдань, то зв'язок з гуманітарними предметами розкривав, в основному, організаційно-економічну сторону трудової діяльності людини і суспільну значимість її.

Взаємозв'язок знань різних навчальних предметів виступав як необхідність не тільки для пізнання наукових основ виробництва, але й для свідомого виконання учнями трудових завдань, лабораторних, практичних робіт.

Таким чином, зв'язок трудового навчання з основами наук ставав необхідною умовою глибокого і всестороннього засвоєння теми, яка вивчалась.

Зв'язки трудового навчання з основами наук виконували різноманітні функції. **Політехнічна функція** визначалась тим, що вони допомагали розкривати загальні наукові основи, організаційно-економічні принципи трудових процесів. Засвоєння цих знань учнями здійснювалось поступово, на протязі всього трудового навчання.

Дидактична функція зв'язку трудового навчання з основами наук полягала в свідомому засвоєнні трудових операцій, конкретизації теоретичних знань, отриманих на уроках з основ наук. Очевидно, зв'язки трудового навчання з основами наук спонукали школярів співставляти теоретичні знання з реальними фактами, явищами трудового процесу, що сприяло виробленню в них умінь усвідомлювати, знаходити залежності і причинно-наслідкові зв'язки сторін об'єктивної реальності [1].

Осмілене і систематичне застосування зв'язків трудового навчання з основами наук природничо-математичного циклу визначало рівень і якість трудової підготовки школярів. Успішна реалізація цих зв'язків дозволяла учневі:

- зрозуміти наукові закони і закономірності, які використовуються при створенні технічних об'єктів і технологічних процесів;
- переконатися в складній взаємодії науки, техніки і виробництва;
- порівнювати переваги і недоліки окремих технічних об'єктів, технологічних процесів;
- оцінювати можливості використання різноманітних конструкційних матеріалів, умови їх застосування та обробки;
- критично і свідомо оцінювати якість і можливості використання техніки;
- застосовувати доступний математичний апарат в процесі навчання та праці;
- конструювати і створювати (на доступному для шкільного віку рівні) нові технічні об'єкти [1].

В цілому зв'язки трудового навчання з предметами природничо-математичного циклу допомагали виробляти в школярів уявлення про цілісність, багатообразність, взаємообумовленість природничонаукових явищ і закономірностей.

Реалізація міжпредметних зв'язків на уроках трудового навчання учнів 5 – 7 класів здійснювалась такими методами:

1. Пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи в трудовому навчанні були традиційними і застосовувались для пояснення теоретичних відомостей вчителем. Однак ці методи не давали вчителю великих можливостей для організації міжпредметних зв'язків: перший – через дефіцит часу, другий – був свого роду відтворенням того, що було продемонстровано вчителем.

2. Частково-пошуковий метод міг застосовуватись, наприклад, в навчанні учнів за технологічними картками і кресленнями з неповними даними, у застосуванні учнями довідкового матеріалу, при виборі і обговоренні способу виготовлення деталі чи виробу.

Даний метод за своєю направленістю потребував знань з інших шкільних предметів і тому був сприятливим для організації міжпредметних зв'язків.

3. Проблемний і дослідницький методи передбачали самостійність і активність учнів в трудовому навчанні. В даному випадку міжпредметні зв'язки, що включались в хід уроку не потребували додаткового часу і органічно вписувались в зміст теми.

В практиці роботи шкіл застосовувались три форми зв'язку основ наук з трудовим навчанням: попередні, супровідні, наступні [3]

Попередні зв'язки виявлялись в тих випадках, коли на уроках трудового навчання вчитель відповідно до програми пояснював трудові процеси на основі тих, або інших явищ чи законів науки, які мали вивчатись пізніше.

Наприклад, при вивченні техніко-технологічних відомостей про будову деревини в 5 класі (за програмою 1992 року видання) особлива увага зверталась на міжпредметні зв'язки з матеріалом, який буде вивчатись в майбутньому на уроках фізики, а саме, початкові відомості про будову речовини [4, 10].

Супровідні зв'язки спостерігались тоді, коли вивчення матеріалу окремих тем з трудового навчання збігалось з вивченням відповідних тем з інших предметів.

Наступні зв'язки виявлялись в тих випадках, коли вчителів трудового навчання доводилось пояснювати матеріал значно пізніше, ніж його вивчали на уроках з основ наук.

Використання знань з основ наук для розкриття змісту тієї чи іншої теми трудового навчання конкретизували, поглиблювали і розширювали теоретичні знання, що позитивно позначалось на ефективності навчально-виховного процесу школи. За таких умов школярі вчилися застосовувати знання з основ наук на практиці, раціонально розв'язувати практичні завдання і таким чином забезпечували собі кращу підготовку до самостійної творчої діяльності. Разом з тим, встановлення дидактичних зв'язків з основами наук і трудовим навчанням забезпечувало насиченість діяльності учнів інтелектуальним змістом, що сприяло розвитку їх розумових здібностей, формуванню в них пізнавальних інтересів і дієвість навчання.

Перелік посилань

1. *Атутов П.Р., Бабкин Н.И., Васильев Ю.К.. Связь трудового обучения с основами наук. Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1983. – 128 с.*
2. *Кондаков В.А., Галутва В.А. Межпредметные связи в преподавании предметов политехнического цикла. – Куйбышев, 1968. – 87с.*
3. *Методика трудового навчання в 4 – 8 класах. /За ред. Д.А.Сметаніна. – К.: Радянська школа, 1974. – 166с.*
4. *Програми середньої загальноосвітньої школи. Трудове навчання (5 – 7 класи). – Київ.: Освіта, 1992. – 112 с.*